

**Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях,
прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення
з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК України
за I півріччя 2012 р.**

Спори про право власності та інші речові права

1. Відповідно до статті 392 ЦК України власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності. Уповноважений орган, який здійснює оформлення права власності та видає свідоцтво про право власності, не перебуває з позивачем у правовідносинах щодо здійснення ним права володіння, користування та розпорядження майном, щодо якого заявлені позовні вимоги про визнання права власності. У зв'язку з цим відмова зазначеного органу у здійсненні оформлення права власності на об'єкти нерухомого майна з підстав ненадання усіх необхідних документів не є оспоренням чи невизнанням права власності (постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 р. у справі № 3-2гс12; постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 р. у справі № 3-4гс12; постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 р. у справі № 3-5гс12; постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 р. у справі № 3-3гс12; постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 р. у справі № 3-6гс12).

2. Закон України від 29 листопада 2001 р. № 2866-ІІ «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та Порядок передачі майна на баланс об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. № 1521 «Про реалізацію Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» встановлюють процедуру передачі на баланс об'єднання співвласників багатоквартирного будинку як житлових комплексів, що перебували на балансах житлово-експлуатаційних контор (ЖЕКів) та інших організацій, так і новозбудованих житлових комплексів, а також пов'язують таку передачу тільки з прийняттям об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку відповідного рішення, встановлюють обов'язковість такої передачі та не покладають на об'єднання співвласників багатоквартирного будинку обов'язок встановлювати балансоутримувача будинку (постанова Верховного Суду України від 27 квітня 2012 р. у справі № 3-23гс12).

Спори щодо забезпечення виконання зобов'язань

- спори, що виникають із договору застави

Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1255-ІУ «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» є спеціальним законом з питань правового режиму регулювання обтяжень рухомого майна. Відповідно до ст. 26 цього Закону (у редакції, чинній до внесення змін згідно із Законом від 22 вересня 2011 р. № 3795-УІ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг») звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження здійснюється на підставі рішення суду в порядку, встановленому законом, або в позасудовому порядку. Звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження на підставі виконавчого напису нотаріуса Законом у зазначеній редакції не передбачалось. Цей Закон є спеціальним із питань правового режиму регулювання обтяжень рухомого майна, у зв'язку з чим Закон України від 2 жовтня 1992 № 2654-ХІ «Про заставу» та ст. 590 ЦК України застосовується лише в частині, що йому не суперечить (постанова Верховного Суду України від 28 лютого 2012 р. у справі № 3-10гс12).

Спори про укладення, зміну, розірвання договорів

У разі якщо заінтересована особа не довела одночасної наявності чотирьох умов, визначених ч. 2 ст. 652 ЦК України, підстав для розірвання спірного договору оренди немає (постанова Верховного Суду України від 27 лютого 2012 р. у справі № 3-9гс12).

Спори щодо визнання правочинів недійсними

При вирішенні спорів про визнання договорів недійсними необхідно дотримуватись приписів ст. 241 ЦК України, тобто з'ясувати, чи схвалений у подальшому цей договір особою, від імені якої його укладено (постанова Верховного Суду України від 10 квітня 2012 р. у справі № 3-16гс12).

Спори щодо застосування законодавства про приватизацію

Гуртожитки, які на момент проведення приватизації не належали до об'єктів державного житлового фонду, який підлягав приватизації громадянами України або передачі у комунальну власність відповідних рад, могли бути

включені до складу майна підприємств, які підлягали приватизації (постанова Верховного Суду України від 8 травня 2012 р. у справі № 3-25гс12).

Спори, що виникають із земельних правовідносин

1. За змістом ст. 16, ч. 2, 3 ст. 84, ч. 3, 4 ст. 142, ч. 8 ст. 149 та п. 12 Розділу Х "Перехідні положення" ЗК України (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) розпорядження земельною ділянкою державної форми власності здійснюється власником земельної ділянки - державним органом виконавчої влади, а не органом місцевого самоврядування. При цьому не враховується місцезнаходження земельної ділянки - в межах міста чи за його межами (постанова Верховного Суду України від 26 березня 2012 р. у справі №3-18гс12).

2. У разі переходу права власності на об'єкт нерухомого майна до набувача цього майна переходять права на відповідну земельну ділянку на умовах, на яких вона належала відчужувачу, - права власності або права користування.

У разі якщо попередній користувач добровільно відмовився від права користування земельною ділянкою, яка йому була надана за договором оренди для забудови, і на ній зведена будівля, право власності на яку мають інші особи, законами України передбачена можливість дострокового розірвання договору оренди за рішенням суду з цих підстав на вимогу однієї із сторін договору (постанова від 19 червня 2012 р. у справі №3-30гс12).

Спори, що виникають із договорів найму (оренди), лізингу

1. Неустойка, стягнення якої передбачено ч. 2 ст. 785 ЦК України, є самостійною підставою майнової відповідальності у сфері орендних правовідносин і визначається законодавцем як подвійна оплата за користування річчю за час прострочення, у зв'язку з чим застосування до неї спеціальної позовної давності, передбаченої п. 1 ч. 2 ст. 258 ЦК України, є неправильним (постанова Верховного Суду України від 20 березня 2012 р. у справі № 3-13гс12).

2. Особа на підтвердження виконання зобов'язання за договором найму (оренди) вправі в судовому порядку вимагати прийняття від неї майна, яке було предметом договору, та отримання документа (акта) про таке прийняття як підтвердження виконання нею зобов'язання відповідно до ст. 16, ч. 2 ст. 795 ЦК України (постанова Верховного Суду України від 20 березня 2012 р. у справі

№3-19гс12).

3. Можливість розірвати договір найму шляхом відмови від договору у позасудовому порядку, передбачена ст. 782 ЦК України, є правом, а не обов'язком наймодавця. Право наймодавця на відмову від договору найму, встановлене ч. 1 ст. 782 ЦК України, не є перешкодою для звернення наймодавця (орендодавця) до суду з вимогою розірвати договір у разі несплати наймачем (орендарем) платежів, якщо вбачається істотне порушення умов договору (постанова Верховного Суду України від 8 травня 2012 р. у справі №3-26гс12).

Спори, що виникають із договорів страхування

1. Відповідно до ст. 27 Закону України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР «Про страхування», ст. 993 ЦК України до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, в межах фактичних затрат переходить право вимоги, яке страхувальник або інша особа, що одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за завдані збитки (постанова Верховного Суду України від 12 березня 2012 р. у справі № 3-12гс12).

2. За змістом ч. 6 ст. 261 ЦК України за регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання. У зв'язку з цим з моменту виконання страховиком свого зобов'язання за договором добровільного страхування у нього виникає право пред'явити регресний позов до суду (постанова Верховного Суду України від 27 березня 2012 р. у справі № 3-20гс12).

Спори щодо виконання господарських зобов'язань. Відповідальність за порушення зобов'язань

1. Відповідно до ч. 2 ст. 231 ГК України можливе одночасне стягнення пені та штрафу за порушення окремих видів господарських зобов'язань. В інших випадках порушення виконання господарських зобов'язань чинне законодавство не встановлює для учасників господарських відносин обмежень передбачати в договорі одночасне стягнення пені та штрафу, що узгоджується із свободою договору, встановленою ст. 627 ЦК України (постанова Верховного Суду України від 27 квітня 2012 р. у справі № 3-24гс12).

2. Відповідно до ч. 6 ст. 232 ГК України нарахування штрафних санкцій за

прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано. Згідно з п. 1 ч. 2 ст. 258 ЦК України з вимогою про стягнення штрафних санкцій особа може звернутися до суду протягом одного року з моменту невиконання зобов'язання (постанова Верховного Суду України від 27 квітня 2012 р. у справі № 3-27гс12).

Спори, що виникають внаслідок порушення грошового зобов'язання

У разі якщо за договором лізингу сума платежу, що визначена в іноземній валюті на день виникнення у відповідача зобов'язання щодо його сплати перераховується у гривню і якщо в подальшому на день фактичної оплати відповідно до цієї іноземної валюти не змінюється, то з моменту перерахунку зобов'язання є гривневим і у разі прострочення його сплати боржник відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК України на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити борг з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення (постанова Верховного Суду України від 27 березня 2012 р. у справі № 3-14гс12).

Спори, пов'язані з обігом цінних паперів

1. Вексельне законодавство не містить положень щодо визначення належних повноважень осіб, які підписали вексель, а лише встановлює їх коло, у зв'язку з чим питання про належний характер уповноваження осіб на підписання векселя має вирішуватися із застосуванням загальних норм цивільного законодавства України, зокрема щодо укладення відповідного договору, видачі довіреності, вчинення внутрішніх актів органами юридичної особи (постанова Верховного Суду України від 20 березня 2012 р. у справі № 3-15гс12; постанова Верховного Суду України від 20 березня 2012 р. у справі № 3-17гс12).

2. Норми ч. 3 ст. 81 ГК України (в редакції, чинній на час укладення оспорюваного договору купівлі-продажу) не поширюються на правовідносини з приводу укладання договорів купівлі-продажу акцій між акціонерами закритого акціонерного товариства, у зв'язку з чим при продажу акцій акціонеру цього товариства у інших акціонерів переважного права на їх придбання не виникає (постанова Верховного Суду України від 26 березня 2012 р. у справі № 3-11гс12).

Справи про відшкодування шкоди

1. Перебіг строку позовної давності у правовідносинах, які виникають з перевезення вантажів залізничним транспортом, регулюється ст. 315 ГК України (постанова Верховного Суду України від 19 квітня 2012 р. у справі №3-22гс12).

2. У зв'язку з тим, що у супереч вимогам ст.ст. 22, 35 Бюджетного кодексу України Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (далі - МНС), як головний розпорядник бюджетних коштів, не розробило бюджетні запити щодо включення до видатків Державного бюджету України на 2010 р. заборгованості МНС за програмою Державного бюджету України за 2009 р., на підставі ч. 2 ст. 617 ЦК України, ч. 2 ст. 218 ГК України та рішення Європейського суду з прав людини у справі «Терем ЛТД, Чечеткін та Оліус проти України» від 18 жовтня 2005 р. відсутність бюджетних коштів, передбачених у випадках Державного бюджету України на 2009 р., не є підставою для звільнення МНС від відповідальності за порушення зобов'язання (постанова Верховного Суду України від 15 травня 2012 р. у справі № 3-28гс12).

Справи про банкрутство

Штрафні санкції (неустойка, пеня) не зараховуються до складу грошових зобов'язань боржника, виокремлюються від вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями при складанні реєстру вимог кредиторів, у зв'язку з чим вимоги із сплати неустойки, пені не є вимогами кредитора щодо грошових зобов'язань до боржника в розумінні ст. 1 Закону від 14 травня 1992 р. №2343-ХІІ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», тому не враховуються при визначенні кількості голосів кредиторів на зборах кредиторів (постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 р. у справі №3-7гс12).